राजस्थान लोक सेवा आयोग, अजमेर

सहायक आचार्य – ऋग्वेद, संस्कृत शिक्षा विभाग के पदों हेतु प्रतियोगी परीक्षा का पाठ्यक्रम

द्वितीयपत्रम्

प्रथमान्वितिः– ऋग्वेदीयसायणभाष्ययुक्तमन्त्राः –

निम्नलिखित–ऋग्वेदीयसूक्तानामध्ययनम्।

(क) मन्त्रार्थाः (ख) शब्दार्थाः (ग) निर्वचनम् (घ) व्युत्पत्तिः (ङ) देवता–परिचयः (च) सूक्तपरिचयः

1. अग्निसूक्तम (1–1), 2. इन्द्रसूक्तम् (1–32), 3. उषस् सूक्तम (1–48), 4. सूर्यसूक्तम् (1–115), 5. विष्णुसूक्तम् (1–154), 6. रुद्रसूक्तम् (2–33), 7. मित्रसूक्तम् (3–59), 8. पर्जन्यसूक्तम् (5–83), 9. बास्तोष्पतिसूक्तम् (7–54), 10. मण्डूकसूक्तम् (7–103), 11. पुरुषसूक्तम् (10–90), 12. हिरण्यगर्भसूक्तम् (10–121), 13. वाक्–सूक्तम् (10–125), 14. नासदीयसूक्तम् (10–129) ।

द्वितीयान्वितिः – ऐतरेयब्राह्मणम्–प्रथम–पंचिका (1–5 अध्यायाः) –

1. ब्राह्मणपरिचयः। 2. अग्निविष्णोः प्रशंसा। 3. दीक्षणीयेष्टेः विधानम्। 4. इष्टिशब्दस्य निर्वचनम्। 5. प्रायणीयशब्दार्थनिर्णयः। 6. पंचप्रयाजानामनुष्ठान–प्रकारः। 7. आतिथ्येष्टेः विधानं कालनिर्णयश्च। 8. सोमक्रयः। 9. इडाभक्षणम्। 10. प्रैषमन्त्रः सोमक्रयविधानम्।

तृतीयान्वितिः – ऐतरेय–आरण्यकम् –

1. ऐतरेय–आरण्यकस्य परिचयः। 2. ऐतरेय–आरण्यके कर्मविषयाः। 3. आख्यानानि। 4. उपासनाविधिः। 5. वैदिकवाङ्मये आरण्यकस्य महत्त्वं योगदानं च।

चतुर्थान्वितिः – यास्कविरचितंनिरुक्तम् –

1. यास्काचार्यस्य परिचयः। 2. वैदिकवाङ्मये निरुक्तशास्त्रस्य महत्त्वम् । 3. मन्त्रार्थ–वोधनेनिरुक्तग्रन्थस्य भूमिका योगदानं च। 4. काण्डत्रयाणां नैघण्डुकनैगमदैवत–काण्डानां स्वरूपम्। 5. निरुक्तशास्त्रे प्रयुक्तानां ऋग्वेदीयमन्त्राणां विशिष्टार्थाः। 6 निरुक्तग्रन्थे गद्यखण्डानां व्याख्या। 7. वेदशब्दनिर्वचनम्।

पंचमान्वितिः– ऋग्वेदीय–गृह्यसूत्रम् –

1. आचार्य–आश्वलायनस्य परिचयः। 2. आचार्य–शांखायनस्य परिचयः। 3. संस्काराणां सम्यक् परिचयः। 4. सूत्राणां व्याख्या अर्थबोधश्च। 5. वेदाध्ययने गृह्यसूत्रस्य महत्त्वम्।

6. स्मार्तकर्मणि प्रयुक्त–यज्ञपात्राणां परिचयः। 7. गृह्यसूत्रे वर्णितद्रव्याणां विवेचनम्।
8. आश्वलायनगृह्यसूत्रस्य वर्णनीयो विषयः।

षष्ठान्वितिः – श्रौतसूत्रम् –

1. आश्वलायन–शांखायनश्रौतसूत्रयोः महत्त्वम्, 2. अग्न्याधानविधिः, 3. श्रौतयागीय कुण्डानां पंचाग्नीनां निरूपणम्, 4. श्रौतयागस्य अधिकारी, 5. प्रमुखश्रौतयागानां नामानि, 6. श्रौतयोग ऋत्विजां सम्यक् परिचयः, 7. श्रौतयज्ञे प्रयुक्तद्रव्याणां विवेचनम्, 8. हविर्यज्ञाख्ये कर्मणि यज्ञपात्राणां विवेचनम् (धातु–काष्ठ–मृत्तिका–वंश–पाषाणानि), 9. प्रमुखश्रौतयागानां संपादनम्।

सप्तमान्विति : – प्रमुख–ऋग्वेदीय–भाष्यकाराः –

(क) भारतीय–भाष्यकाराः–

1.सायणाचार्यः, 2. यास्काचार्यः, 3. बालगंगाधारतिलकः, 4. आचार्यः शौनकः, 5. उब्बटः 6. स्वामी दयानन्दः, 7. स्कन्दस्वामी, 8. उद्गीथः, 9. व्यकंटमाधवः, 10. स्वामी करपात्री, 11. आचार्यभट्भास्करः।

(ख) पाश्चात्य–भाष्यकाराः–

1. मैक्समूलरः, 2.आफ्रेक्टः, 3.आरटी. एचग्रिफिथः, 4. डॉओल्डनवर्गः, 5. डॉलिण्डनरः, 6. ग्रासमानः, 7. लुडविगः, 8. मैक्डानलः, 9. कीथः, 10. ब्लूमफील्डः, 11.पीटर्सनः, 12. व्हीटनी, 13. कोलबुकः, 14. बर्नेलः, 15 डॉ आर्नल्डः।

अष्टमान्विति : – वैदिक–साहित्य–परिचयः –

1. ऋग्वेदीयशाखापरिचयः। 2. ऋषयःमंत्रद्रष्टारः। 3. ब्राह्मणग्रंथानां परिचयः। 4. ऋषि–छन्दः–देवता–परिचयः। 5. ऋग्वेदस्य उत्पत्तिः कालश्च। 6. वेदविभजनम्। 7. कल्पसाहित्यम्। 8. प्रकृतिविकृतिपाठः। 9. आरण्यकग्रंथस्य स्वरूपम्। 10. शिक्षादि वेदाङ्गानि। 11. ऋग्वेदीय–उपवेदः। 12.श्रौतयागानां परिचयः।

नवमान्वितिः– ऋग्वेदभाष्यभूमिका –

1. ऋग्यजुर्वेदयोः अभ्यर्हितत्वविवेचनम्। 2.मंत्राः सार्थकाः निरर्थकाश्च। 3.अर्थवादः। 4. वेदाः पौरुषेयाः अपौरुषेयाश्च। 5.स्वाध्यायोऽध्येतव्यः। 6.ऋग्वेदभाष्यभूमिकायां प्रयुक्तमन्त्राणामर्थाः।

दशमान्वितिः – ईशादिउपनिषदः –

1. उपनिषद्–ग्रन्थानां नामानि। 2. उपनिषद्–शब्दस्यार्थः। 3. वैदिकवाङ्मये उपनिषद्–शास्त्रस्य महत्त्वम्। 4.ऐतरेयोपनिषदः सम्यक् परिचयः। 5. उपनिषदि प्रयुक्तमन्त्रार्थाः। 6. उपनिषदः अध्ययनकालः। 7. ऐतरेयोपनिषदि सृष्टिप्रक्रियायामात्मनो वैशिष्ट्यम्। 8. ऐतरेयोपनिषदि गूढपदार्थानामर्थचिन्तनम्।

****

Note: - Pattern of Question Paper

1. Objective type paper
2. Maximum Marks: 75
3. Number of Questions: 150
4. Duration of Paper: Three Hours
5. All questions carry equal marks.
6. There will be Negative Marking.